

ції; пропонують для обговорення власні проблеми, питання, розробки; висловлюють свої пропозиції щодо вирішення обговорюваних проблем. Майстер-клас, поєднуючи в собі навчальну, розвивальну і виховну функції, може стати гарним помічником вихователю, який зіштовхнеться в роботі з явищем поєднання в колективі різновікових груп.

Одним із методів виховного впливу на дітей, естетичного зокрема, є неформальна бесіда, яка несе в собі певну виховну цінність, іноді більшу, ніж бесіда звичайна. Неформальна бесіда має виглядати як імпровізація, а співрозмовник має бути впевненим у вашій щирості. Не можна знати, коли саме з'явиться можливість для неформальної бесіди, але потрібно бути готовим до неї. Варто не забувати, що неформальна бесіда не передбачає обговорення взаємовідносин. Бесіда такого типу є легким, не занадто серйозним обговоренням питань, які викликають спільну зацікавленість. Неформальна бесіда при вмілому використанні може стати справжньою помічницею. Та оскільки вона застосовується лише для одного-двох дітей одночасно, треба правильно вибрати, з ким її провести, щоб неформальна бесіда опосередковано вплинула на весь колектив.

Таким чином, впровадження інноваційних технологій естетичного виховання в колектив різновікових груп дитячих оздоровчих таборів сприяє розвитку особистості дитини в умовах психологічно-комфортної міжособистісної взаємодії.

Список використаної літератури

1. *Ампілогова Л. П.* Майстер-клас як форма поширення інноваційних педагогічних ідей [Текст] / Л. П. Ампілогова, В. В. Зибіна // *Управління школою.* – 2012. – № 16-18. – С. 88-94.
2. *Дем'янюк Т. Д.* Інноваційні технології позашкільного педагогічного процесу [Текст] / Т. Д. Дем'янюк // *Світ виховання.* – 2005. – №1. – С. 13-17.
3. *Калошин В. Ф.* Інноваційний метод виховання [Текст] / В. Ф. Калошин // *Виховна робота в школі.* – 2008. – №2. – С. 35-41.
4. *Маслова І.* Упровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес [Текст] / І. Маслова, В. Троїцька // *Сучасна школа України.* – 2011. – № 2. – С. 38-41.

Аліна Правдіна

ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ У СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ПАРАДИГМІ

Серед пріоритетних завдань молодій українській держави чи не найважливішим є збереження незалежності, захист прав, свобод і соціальних інтересів народу та виховання свідомого громадянина, патріота. Зміцнити і розвинути демократичну державу можуть лише громадяни, готові самовіддано захищати і розбудовувати її, які мають людську гідність, національну самосвідомість, гуманістичну мораль, знають свої права і обов'язки й уміють цивілізовано захистити їх, сприяючи встановленню громадянського миру і злагоди в суспільстві та додержуючись законів [9, с. 175].

В останні роки темі громадянського виховання було присвячено низку досліджень. Серед них статті методологічного характеру В.Г. Кременя, О.В. Сухомлинської, І.А. Зязюна, Г.Г. Філіпчука, С.У. Гончаренка, Ю.І. Мальваного. Видані праці І.Д. Бежа („Виховання особистості. Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади”), Г.О. Балла („Сучасний гуманізм і освіта: соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти”), у яких йдеться про сучасні проблеми гуманізації виховного процесу. Деякі аспекти ролі гуманності у громадянському вихованні висвітлені у дисертаційних дослідженнях К.А. Балтермуса, А.Н. Кияновського, В.А. Мазуріної, С.К. Стефанюк та ін. Особливо активно обговорюються питання громадянського виховання на сторінках педагогічних праць професора А. М. Бойко. Усі дослідники у своїх працях розглядають роль гуманного виховання у формуванні майбутнього громадянина нашої держави [11, с. 57].

Серед пріоритетних завдань молодій українській держави є збереження незалежності, захист прав, свобод і соціальних інтересів народу та виховання свідомого громадянина – патріота, професіонала [16, с. 3].

Актуальність громадянського виховання особистості у сучасному українському суспільстві великою мірою зумовлюється необхідністю державотворчих процесів на засадах гуманізму, демократії, соціальної справедливості, що мають забезпечити усім громадянам рівні стартові можливості для розвитку й застосування їх потенційних можливостей, досягнення суб'єктивно привабливих і водночас соціально значущих цілей: як умови реалізації найголовнішої соціально-психологічної потреби особистості – потреби у самовизначенні та самоствердженні [9, с. 105].

Доцільно зазначити, що громадянський дух був досить сильним на всіх етапах буття українського народу, проте впродовж століть Україна була поневолена сусідніми державами і громадянство не набуло належного розвитку [1, с. 31].

Процес розбудови й утвердження суверенної, правової, демократичної, соціально орієнтованої держави органічно пов'язаний із становленням громадянського суспільства в Україні, що передбачає суттєву трансформацію світоглядних орієнтацій та самосвідомості народу [5, с. 31].

З огляду на сказане вище, громадянське виховання набуває сьогодні особливого значення. Існує гостра потреба і в суспільстві в цілому, і в освіті, зокрема, у визначенні науково-теоретичних засад, змісту, цілей, напрямів, форм і методів громадянського виховання, що цілеспрямовано й ефективно забезпечували б розвиток і формування громадянина, тобто особистості, в якій органічно поєднуються високі моральні чесноти, громадянська зрілість, патріотизм, професійна компетенція, самоактивність, творчі начала, почуття обов'язку й відповідальності перед суспільством, Батьківщиною [10, с. 17].

Слід також враховувати, що сучасне суспільство вимагає від особи не лише політичної активності, а й усвідомлення нею власної ролі і значення в житті суспільства, а також дії відповідно до власних переконань і цінностей [7, с. 4].

Актуальність громадянського виховання в Україні зумовлюється водночас й процесом відродження нації. Для України, яка є поліетнічною державою, громадянське виховання відіграє особливо важливу роль ще й тому, що воно покликане сприяти формуванню соборності України, що є серцевиною української національної ідеї. Саме на базі демократичних цінностей, що мають лежати в основі громадянського виховання, можливе об'єднання різних етносів і регіонів України задля розбудови й вдосконалення суверенної, демократичної держави, громадянського суспільства [14, с. 13].

Тому важливим і актуальним є концептуальне оновлення наукових і прикладних засад громадянського виховання дітей, підлітків, студентської молоді й громадянської освіти дорослого населення [7, с. 51].

Проблема громадянського виховання є актуальною не лише для України, а й для всього світового суспільства і, зокрема, для країн європейської співдружності. Про це свідчить „Декларація і програма виховання громадян в дусі демократії, заснованого на усвідомленні ними свої прав та обов'язків”, прийнята на 14-й сесії Комітету Міністрів Ради Європи, котра відбулася 6-7 травня 1999 року в Будапешті [8, с. 34].

На міжнародному семінарі Польської Академії наук „Політична свідомість і громадянська освіта в процесі трансформації політичної системи”, який проходив у Варшаві в 1992 році, його учасники зробили висновок, що є спільним у розумінні поняття громадянська освіта. Було визнано, що ідеї свободи вибору, мультикультурного підходу, плюралізму, толерантності і демократії повинні бути провідною темою громадянської освіти, метою та головним засобом формування сучасного освітнього та виховного процесу [8, с. 35].

У різних країнах по-різному розставляються акценти громадянського виховання. Наприклад, громадянське виховання в Німеччині має складну, багатовікову історію, у процесі якої воно назавжди ввійшло в педагогічну практику, отримало науково-концептуальне обґрунтування та зайняло чільне місце в системі середньої освіти. За останнє десятиліття громадянське виховання розвинулося у широку, надійну інфраструктуру, що представляє собою розгалужену мережу державних і недержавних установ. Провідні німецькі дослідники Г.Бідерман, Ф.Озер, Т.Тільман та ін. вважають, що придбання демократичної компетентності особистістю можливе за умови якіс-

ного громадянського виховання, яке починається з раннього дитинства і триває до повної зрілості. Також педагоги-теоретики і практикуючі фахівці в усьому світі погоджуються, що школи – це найголовніші установи, які сприяють вихованню громадянина, як специфічній освітній меті тому, що школи, поряд із родиною, є головним інститутом соціалізації дітей [3, с. 1-2].

На думку українських дослідників, до основних елементів громадянськості належить моральна і правова культура, яка виражається в почутті власної гідності, внутрішньої свободи особистості, дисциплінованості, в повазі і довірі до інших громадян і до державної влади, здатної виконувати свої обов'язки, в гармонійному поєднанні патріотичних, національних та інтернаціональних почуттів [12, с. 34].

Згідно з сучасними уявленнями, громадянськість як риса особистості, передбачає усвідомлення людиною своїх прав і обов'язків щодо держави та суспільства. Громадянське виховання покликане формувати в молоді моральну і правову культуру, внутрішню потребу діяти на благо соціуму [4, с. 14].

Важливе місце у громадянському вихованні посідає громадянська освіта – навчання спрямоване на формування знань про права і обов'язки людини. Громадянська освіта тісно пов'язана з формуванням соціально-політичної компетентності особистості у суспільній сфері.

У процесі громадянського виховання освітня складова доповнюється вихованням в душі громадянськості. Це поняття об'єднує в собі громадянську, політичну соціалізацію майбутнього громадянина та його здатність долучати до цього процесу моральні цінності [15, с. 5].

Весь освітній процес у закладах освіти має бути насичений різними аспектами громадянського виховання, однак особлива роль тут належить предметам соціально-гуманітарного циклу, а саме: історії, географії, природознавству, літературі. До них долучаються й предмети художньо-естетичного циклу та ті, що входять до шкільного компоненту освіти [13, с. 23].

Велику допомогу школі у вихованні громадянськості, особливо відповідних умінь і навичок, можуть надавати позашкільні освітні заклади, в яких є належна матеріальна база, досвідчені педагогічні працівники, де організуються заходи, близькі до життя суспільства, які захоплюють дітей і підлітків, відповідають їхнім інтересам та прагненням [13, с. 34].

Ефективність громадянського виховання значною мірою зумовлюється спрямованістю власне виховного процесу, формами та методами його організації. Так, педагог А.Макаренко у своїх творах висловлював думку, що ніякого засобу не можна розглядати відокремлено від системи. Ніякого засобу взагалі, хоч би який ми взяли, не можна визнати ні добрим, ні поганим, якщо ми будемо розглядати його окремо від цілої системи, від цілого комплексу впливів [10, с. 18].

Громадянське виховання в загальноосвітньому навчальному закладі здійснюється, спираючись на державну політику в галузі освіти і виховання, ідейне багатство українського народу, його моральні, національні цінності, досягнення вітчизняної і світової педагогіки. Воно передбачає посилення духовно-практичної діяльності учнів, спрямованої на програмування і творче здійснення ними свого індивідуального життя, посилення особистісно-гуманного підходу, спрямованого на розвиток інтелектуальної, духовно-моральної, емоційно-вольової, сенсорно-моторної, психічної сфери особистості. Такий підхід вимагає використання нових прогресивних концепцій; упровадження сучасних педагогічних технологій і науково-методичних досягнень у навчально-виховний процес; системно-цільове планування виховного процесу; реалізації цільової творчої програми громадянського виховання особистості; створення умов для розвитку творчої особистості, духовного і висококультурного громадянина України, здатного до активної інноваційної діяльності; залучення учнівської молоді до значущих для неї видів діяльності; стимулювання розвитку й інтересів і талантів; формування інноваційного стилю діяльності педагогів. За таких умов школа стає важливою ланкою виховання свідомих, активних, високоморальних громадян Української держави, місцем емоційно-психологічної захищеності і душевного комфорту особистості учня, конструктивної співпраці

та взаєморозуміння, ланкою, де формується національна свідомість, громадянська зрілість, соціальна відповідальність за долю Батьківщини, за свою роль у національно-культурному відродженні України, її розквіті [13, с. 56-58].

Виховання громадянина України покладається на освітньо-виховні заклади: дошкільні навчальні заклади, професійно-технічні училища, вищі навчальні заклади – інститути та університети, позашкільні заклади освіти, клуби, центри, бібліотеки; установи культури, громадські (неурядові) організації, дитячі, юнацькі організації й товариства. Виконувати завдання громадянського виховання мають також засоби масової інформації шляхом публікації відповідних матеріалів, підготовки та випуску навчальних теле- та радіопередач. Важлива роль у формуванні громадянина, належить його родинному вихованню. Останнім часом зростає вплив церкви та її інститутів на формування світоглядних орієнтацій особистості, що зумовлює необхідність співпраці різних інститутів громадянського виховання, знаходження спільних цілей діяльності у цьому напрямі. Сприяти досягненню цілей громадянського виховання значною мірою покликані різноманітні благодійні, філантропічні організації та фонди шляхом підтримки виховних заходів, конкурсів, семінарів, тренінгів, надання грантів для розробки науково-методичних матеріалів, посібників, підручників, фінансової підтримки публікацій тощо.

Школа здійснює громадянське виховання учнів цілеспрямовано і системно. Виховний процес здійснюється з використанням сучасних інформаційних технологій; він орієнтований на розвиток особистості, здатної творити себе і своє життя, постійно оновлювати знання, швидко адаптуватися до змін у соціокультурній сфері, організувати працю в умовах ринкової економіки. Громадянознавчі аспекти знаходять висвітлення під час навчальних занять із загальноосвітніх предметів: української мови і літератури, історії і географії України, правознавства, зарубіжної літератури, музики, образотворчого мистецтва. Ці обов'язкові предмети, що належать до державного компонента, містять загальнолюдські цінності, сприяють формуванню громадянських якостей. Громадянському вихованню школярів може сприяти запровадження спеціальних навчальних предметів: в молодших класах (наприклад: «Юний громадянин», «Права дитини», «Економіка», «Я і Україна») та в старших класах (наприклад: «Вчимося бути громадянами», «Ми – громадяни України», «Основи економіки»). Оволодіння школярами системою знань про людину та суспільство, певними вміннями забезпечується в процесі вивчення освітніх предметів та курсів з дисциплін шкільного компонента навчального плану («Людина і світ», «Людина і суспільство», «Основи ринкової економіки», «Права людини»). Предмети природно-математичного циклу, які розкривають цілісність світу, взаємозв'язок людини з природою, відповідальність за збереження природи, життя на планеті, сприяють формуванню світогляду особистості, розвитку таких громадянських чеснот, як саморозуміння, здатність робити вибір та відповідати за це, толерантність. Формуванню навичок і вмінь розв'язувати конфлікти сприяють курси варіативного компоненту навчального плану «Культура спілкування», «Мистецтво жити в громаді», «Історія епохи очима людини», «Практичне право», «Українознавство», «Державні символи України» та інші [13, с. 68-71].

Організація позакласної та позашкільної виховної роботи сприяє не тільки збагаченню учнів знаннями й вміннями, а й залученню школярів до безпосередньої діяльності, яка розвиває громадянина (наприклад: Всеукраїнська соціальна акція школярів «Громадянин», екологічні проекти). Для цього можна використовувати різноманітні форми та методи роботи.

Отже, формування громадянських якостей – важливий напрям виховання особистості. За допомогою комплексного використання різних форм і методів громадянського виховання молодь вчиться приймати свідомі рішення, аналізувати й оцінювати різноманітні життєві ситуації та політичні події, цінувати права людини, бути толерантним до оточення.

Список використаної літератури

1. Алексеева О. Формування громадянської позиції сучасної молоді / О. Алексеева // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 2. – С. 31-35.

2. Бех І, Чорна К. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Бех // Шкільний світ. – 2007. – № 13. – С. 5.
3. Год Н. Громадянське виховання німецьких школярів на сучасному етапі [Електронний ресурс] / Н. Год // Режим доступу: http://intellect-invest.org.ua/content/userfiles/files/gnvp/GNVP_54.pdf.
4. Дечек Н. Своєрідність концепції виховання громадянина за спадщиною В. Сухомлинського / Н. Дечек // Рідна школа. – 2007. – № 9. – С. 14-16.
5. Ігнатенко П. Громадянське виховання учнів в умовах української державотворення / П. Ігнатенко // Рідна школа. – 1996. – № 3. – С. 31-50.
6. Єлагіна Т. Форми та методи формування громадянських якостей особистості / Т. Єлагіна // Рідна школа. – 2005. – № 6. – С. 34-36.
7. Концепція громадянського виховання [Текст] // Права людини. – 2000. – липень – № 21. – С. 4-8.
8. Пічуркіна-Шумейко Л. Громадянське виховання як соціально-педагогічна проблема / Л. Пічуркіна-Шумейко // Рідна школа. – 2000. – № 7. – С. 33-37.
9. Педагогіка: інтегрований курс теорії та історії / А.М.Бойко. – Київ-Полтава, 2004. – 625 с.
10. Рагозін М. Громадянське виховання: методологія і організація у світлі європейського досвіду / М. Рагозін // Шляхи освіти. – 1999. – № 4. – С. 16-20.
11. Рега О. Проблема виховання громадянськості у підростаючого покоління засобами гуманності у 70-80-х роках ХХ ст. / О.Рега // Шкільний світ. – 2003. – № 13. – С. 57-60.
12. Розенберг А. Біля джерел громадянського виховання / А. Розенберг // Рідна школа. – 2001. – № 4. – С. 52-54.
13. Сорока Г. Система роботи школи з громадянського виховання / Г. Сорока. – К. : «Шкільний світ». – 2006. – 134 с.
14. Черкашенко В. Країні потрібен нештучний патріотизм: громадянське виховання: проблеми, досвід / В. Черкашенко // Управління освітою. – 2007. – № 23. – С. 12-17.
15. Чернишова Є. Сучасні технології виховання громадянина / Є. Чернишова // Директор школи. – 2003. – № 8. – С. 5.
16. Чорна К. Громадянське виховання – нагальна потреба України / К. Чорна // Освіта України. – 2000. – № 51. – С. 3.

Вікторія Опанасенко

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄДНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

З розвитком цивілізації (продукуванням нових знань, створенням нових технологій, систем комунікацій, ускладненням соціальних зв'язків) постійно оновлюються вимоги до якості освіти, одним із найважливіших засобів забезпечення якої є інноваційність освітнього пошуку.

Динаміка сучасного розвитку цивілізації, прогнозування його перспектив наводять на висновки, що освітня система, навчальний заклад, педагогічний колектив, педагог, які ігноруватимуть у своїй діяльності інноваційний чинник, не лише відставатимуть від суспільних процесів, тенденцій, а й спричинять формування особистості, покоління, заздалегідь запрограмованих на аутсайдерські інтелектуальні, духовні, соціальні позиції.

За своїм змістом, формами і методами освіта не є незмінною і стабільною, адже вона весь час реагує на нові цивілізаційні виклики, суспільні реалії, враховує тенденції, перспективи розвитку людства, національного буття. Однак оновлення навчально-виховної практики часто відставало від темпів цивілізаційного розвитку, соціальних вимог до неї. Тривалий час, особливо на ранніх етапах розвитку людства, ця проблема була не настільки гострою, як в індустріальну і постіндустріальну (інформаційну) епохи. Помітно актуалізувалася вона у другій половині ХХ ст., що було зумовлено колосальним проривом у науково-технічному розвитку, радикальною зміною традиційних уявлень про світ, життя, його цінності, майбутнє цивілізації [2, с. 4-5].

Зараз інноваційність є однією з домінуючих тенденцій розвитку людства. З урахуванням цього нова освітня парадигма має вибудовуватися на засадах збереження і роз-